

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่องการนำหลักธรรมาภิบาลมาปรับใช้กับสัญญาสัมปทานโทรศัพท์เคลื่อนที่ศึกษาเฉพาะกรณี บริษัท กสท โทรคมนาคม จำกัด (มหาชน) ผู้วิจัยได้ศึกษา แนวคิด ทฤษฎี และ ทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาในการกำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษา ดังนี้

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับหลักธรรมาภิบาล (Good governance)

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับความสุจริต ความมีประสิทธิภาพและความเป็นธรรม

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับบริการสาธารณะ

๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับพระราชบัญญัติว่าด้วยการให้เอกชนเข้าร่วมงานหรือดำเนินการในกิจการของรัฐ พ.ศ. ๒๕๓๕

๒.๕ แนวความคิดในการให้เอกชนเข้าร่วมงานหรือดำเนินการในกิจการของรัฐ

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับหลักธรรมาภิบาล (Good governance)

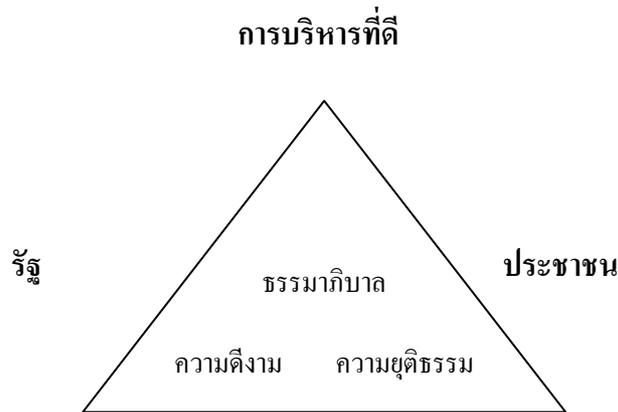
๑. ความหมาย ธรรมาภิบาล

ธนาคารโลกให้ความหมาย Good Governance ไว้ว่า เป็นลักษณะและวิถีทางของการใช้อำนาจในการใช้ทรัพยากรทางเศรษฐกิจและทางสังคมของประเทศเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน^๑ และพรนพ พุกกะพันธ์ ให้ความหมาย Good Governance ไว้ว่า เป็นผลลัพธ์ของการจัดกิจกรรมซึ่งบุคคลหรือสถาบันทั่วไป ทั้งภาครัฐและภาคเอกชนมีผลประโยชน์ร่วมกันได้กระทำลงไปหลายทาง มีลักษณะเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งอาจนำไปสู่การผสมผสานประโยชน์ที่หลากหลาย ที่ขัดแย้งกันได้^๒

สำหรับบทความนี้จะให้ความหมายคำว่า **ธรรมาภิบาล** ซึ่งมาจากคำว่า Good Governance แต่จะให้ความหมายไปในทางการบริหารราชการ เพื่อให้แตกต่างจาก **บรรษัทภิบาล** (Corporate Governance) ว่า ธรรมาภิบาล หมายถึง การบริหารของภาครัฐที่มุ่งความดีงาม และเกิด

ประโยชน์สูงสุดแก่รัฐ และประชาชนอย่างทั่วถึงและยุติธรรม รัฐบาลจึงประกอบด้วย การบริหารที่ดีและมีความยุติธรรมทั้งเพื่อรัฐและเพื่อประชาชน ตามรูปที่ ๑ คือ

รูปที่ ๑ โครงสร้างของรัฐบาล

ที่มา: ° พรนพ พุกกะพันธ์ จริยธรรมทางธุรกิจ กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือ ดร.พรนพ, ๒๕๔๕, หน้า ๒๓๔^๒ เรียบเรียงโดย อาจารย์ ดร. สุธรรม รัตนโชติ สาขาวิชาการจัดการธุรกิจทั่วไป คณะวิทยาการจัดการมหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี ๒๕๔๘

รัฐบาลจึงประกอบด้วย การบริหารราชการที่ดี ประชาชน และรัฐ โดยที่การบริหารราชการที่ดี ควรจะมีลักษณะสำคัญ ๔ ประการ คือ

๑. มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
๒. มีความโปร่งใส – ไม่มีคอร์รัปชันหรือผลประโยชน์ทับซ้อน
๓. มีความยุติธรรมอย่างทั่วถึง
๔. ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างทั่วถึง

๒. รัฐบาลกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๐

เนื่องจากกระแสความคิดเกี่ยวกับ Good Governance จะเป็นธรรมรัฐหรือธรรมาภิบาล ต่างมาจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับก่อนหน้านี้ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.๒๕๕๐ โดยได้สร้างกระแสความคิด Good Governance ให้เกิดขึ้น และสุดท้ายได้บรรจุ Good Governance ไว้ในรัฐธรรมนูญในหลายมาตรา และที่สำคัญ บรรจุไว้เป็น

แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ ซึ่งหมายถึง ธรรมนูญของชาติ ซึ่งประกอบข้อความในมาตรา ๗๑ ถึง มาตรา ๘๑^๑

ที่มา:^๑ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐, กรุงเทพฯ

๓. ยุทธศาสตร์ของธรรมนูญ

เพื่อให้สามารถบรรลุตามแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช ๒๕๕๐ หรือเพื่อให้บรรลุตามแนวทางแห่งธรรมนูญ รัฐควรจะได้มียุทธศาสตร์ในการบริหารราชการ ๑๗ ยุทธศาสตร์ คือ

ยุทธศาสตร์ที่ ๑ รัฐต้องพิทักษ์รักษาไว้ซึ่งสถาบันพระมหากษัตริย์ เอกราช และบูรณาภาพแห่งราชอาณาจักร

ยุทธศาสตร์ที่ ๒ ต้องจัดให้มีกำลังทหารไว้เพื่อพิทักษ์รักษาเอกราช ความมั่นคงของรัฐ สถาบันพระมหากษัตริย์ ผลประโยชน์แห่งชาติ และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และเพื่อการพัฒนาประเทศ

ยุทธศาสตร์ที่ ๓ รัฐต้องให้ความอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนา และศาสนาอื่น ส่งเสริมความเข้าใจอันดีและความสมานฉันท์ระหว่างศาสนิกชนของทุกศาสนา รวมทั้งสนับสนุนการนำหลักธรรมของศาสนามาใช้เพื่อเสริมสร้างคุณธรรมและพัฒนาคุณภาพชีวิต

ยุทธศาสตร์ที่ ๔ รัฐต้องส่งเสริมสัมพันธไมตรีกับนานาประเทศ และพึงถือหลักการปฏิบัติต่อกันอย่างเสมอภาค

ยุทธศาสตร์ที่ ๕ รัฐต้องดูแลให้มีการปฏิบัติตามกฎหมาย คุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคล จัดระบบกระบวนการยุติธรรมให้มีประสิทธิภาพ และอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนอย่างรวดเร็วและเท่าเทียมกัน รวมทั้งจัดระบบงานราชการและงานของรัฐอย่างอื่นให้มีประสิทธิภาพ เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน

ยุทธศาสตร์ที่ ๖ รัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดนโยบาย การตัดสินใจทางการเมือง การวางแผนพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง รวมทั้งการตรวจสอบการใช้อำนาจทุกระดับ

ยุทธศาสตร์ที่ ๗ รัฐต้องจัดให้มีแผนพัฒนาการเมือง จำทำมาตรฐานทางคุณธรรมและจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ข้าราชการ และพนักงานหรือลูกจ้างอื่นของรัฐ เพื่อป้องกันการทุจริตและประพฤติมิชอบ และเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่

ยุทธศาสตร์ที่ ๘ รัฐต้องกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นพึ่งตนเอง และตัดสินใจในกิจการท้องถิ่นได้เอง พัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่นและระบบสาธารณสุขปโภค และสาธารณสุขการตลอดทั้งโครงสร้างพื้นฐานสารสนเทศในท้องถิ่นให้ทั่วถึงและเท่าเทียมกันทั่วประเทศ รวมทั้งพัฒนาจังหวัดที่มีความพร้อมให้เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดใหญ่ โดยคำนึงถึงเจตนารมณ์ของประชาชนในจังหวัดนั้น

ยุทธศาสตร์ที่ ๙ รัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชน มีส่วนร่วมในกรสงวนบำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุล รวมทั้งมีส่วนร่วมในการส่งเสริมบำรุงรักษา และคุ้มครองคุณภาพสิ่งแวดล้อมตามหลักการพัฒนาที่ยั่งยืน ตลอดจนควบคุมและกำจัดมลพิษที่มีผลต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพ และคุณภาพชีวิตของประชาชน

ยุทธศาสตร์ที่ ๑๐ รัฐต้องคุ้มครองและพัฒนาเด็กและเยาวชน ส่งเสริมความเสมอภาคของหญิงและชาย เสริมสร้างและพัฒนาความเป็นปึกแผ่นของครอบครัว และความเข้มแข็งของชุมชน รัฐต้องสงเคราะห์ชนชรา ผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือผู้ทุพพลภาพ และผู้ด้อยโอกาสให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและพึ่งตนเองได้

ยุทธศาสตร์ที่ ๑๑ รัฐต้องจัดการศึกษาอบรมและสนับสนุนให้เอกชน จัดการศึกษาอบรมให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม จัดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติ ปรับปรุงการศึกษาให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมสร้างเสริมความรู้และปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สนับสนุนการค้นคว้าวิจัยในศิลปวิทยาการต่างๆ เร่งรัดพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาประเทศ พัฒนาวิชาชีพครู และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะและวัฒนธรรมของชาติ

ยุทธศาสตร์ที่ ๑๒ รัฐต้องจัดและส่งเสริมการสาธารณสุขให้ประชาชนได้รับบริการที่ได้มาตรฐาน และมีประสิทธิภาพอย่างทั่วถึง

ยุทธศาสตร์ที่ ๑๓ รัฐต้องดำเนินการให้มีการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม

ยุทธศาสตร์ที่ ๑๔ รัฐต้องจัดระบบการถือครองที่ดินและการใช้ที่ดินอย่างเหมาะสม จัดหาแหล่งน้ำเพื่อเกษตรกรอย่างทั่วถึง และรักษาผลประโยชน์ของเกษตรกรในการผลิตและการตลาดสินค้าเกษตรกรให้ได้รับผลตอบแทนสูงสุด รวมทั้งส่งเสริมการรวมตัวของเกษตรกรเพื่อวางแผนการเกษตรและรักษาผลประโยชน์ร่วมกันของ

ยุทธศาสตร์ที่ ๑๕ เกษตรกรรัฐต้องส่งเสริม สนับสนุน และคุ้มครองระบบสหกรณ์

ยุทธศาสตร์ที่ ๑๖ รัฐต้องส่งเสริมให้ประชากรวัยทำงานมีงานทำ คຸ້ມครองแรงงาน โดยเฉพาะแรงงานเด็กและแรงงานหญิง จัดระบบแรงงานสัมพันธ์ การประกันสังคม รวมทั้ง ค่าตอบแทนแรงงานให้เป็นธรรม

ยุทธศาสตร์ที่ ๑๗ รัฐต้องสนับสนุนระบบเศรษฐกิจแบบเสรี โดยอาศัยกลไกตลาด กำกับดูแลให้มีการแข่งขันอย่างเป็นธรรม คຸ້ມครองผู้บริโภค และป้องกันการผูกขาดตัดตอนทั้ง ทางตรงและทางอ้อม รวมทั้งยกเลิกและละเว้นการตรากฎหมายและกฎเกณฑ์ที่ควบคุมธุรกิจที่ไม่ สอดคล้องกับความจำเป็นทางเศรษฐกิจ และต้องไม่ประกอบกิจการแข่งขันกับเอกชนเว้นแต่มีความ จำเป็น เพื่อประโยชน์ในการรักษาความมั่นคงของรัฐ ผลประโยชน์ส่วนรวม หรือการจัดให้มีการ สาธารณูปโภค

๔. สรุป

บทความนี้ เห็นว่า **ธรรมาภิบาล** หรือ Good Governance ในสังคมไทยปัจจุบัน น่าจะเป็นการบริหารของราชการตามแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ ตามรัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๗๑ ถึงมาตรา ๘๑ ซึ่งระบุรายละเอียดไว้แล้ว ซึ่งจะ เป็นการบริหารราชการที่มีประสิทธิภาพ โดยมุ่งความดีงามเกิดประโยชน์สูงสุดแก่รัฐและประชาชน อย่างยุติธรรม

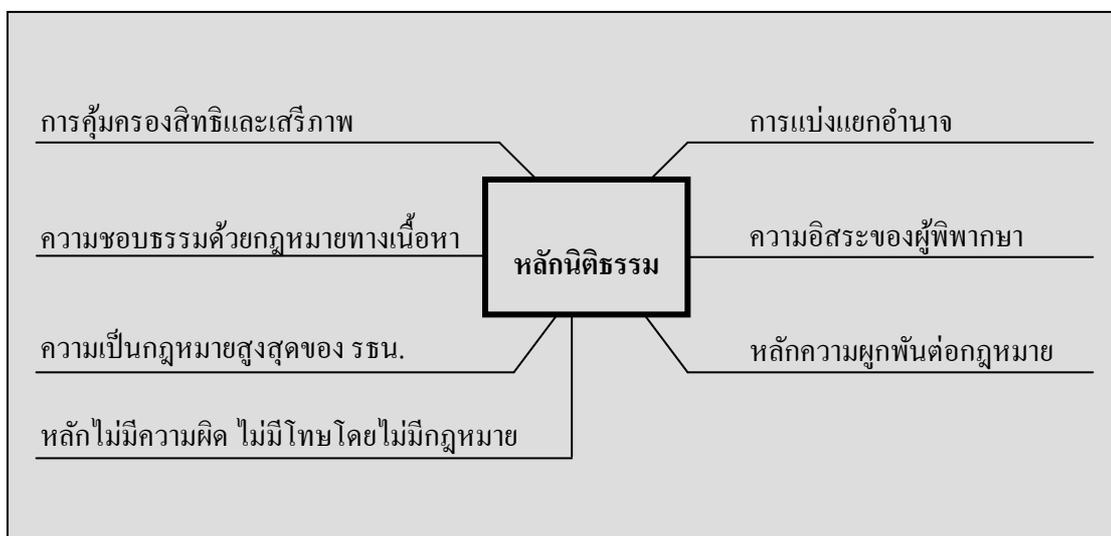
ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับหลักธรรมาภิบาล

ความหมายของหลักธรรมาภิบาล ซึ่งประกอบด้วย ๖ หลัก คือหลักนิติธรรม หลัก คุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักสำนึกรับผิดชอบและหลักความคุ้มค่า ดังนี้

(๑) หลักนิติธรรม

หลักนิติรัฐ หรือ นิติธรรม เป็นหลักที่มีความมุ่งหมายที่จะคຸ້ມครองสิทธิและเสรีภาพ ของประชาชนจากการใช้อำนาจรัฐ ตามความเห็นของ Maunz (พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว, ๒๕๔๔)เห็นว่า หลักดังต่อไปนี้ เป็นหลักการอันเป็นสาระสำคัญของหลักนิติธรรม กล่าวคือ (๑) หลักการแบ่งแยก อำนาจ (๒) หลักการคຸ້ມครองสิทธิและเสรีภาพ (๓) หลักความชอบด้วยกฎหมายของฝ่ายตุลาการ และฝ่ายปกครอง (๔) หลักความชอบด้วยกฎหมายในทางเนื้อหา(๕) หลักความเป็นอิสระของผู้ พิพากษา (๖) หลักไม่มีความผิด และไม่มีความโทษโดยไม่มีกฎหมาย และ (๗) หลักความเป็นกฎหมาย สูงสุดของรัฐธรรมนูญ

รูปที่ 2 แนวคิดและหลักการเรื่องนิติธรรม

มีผู้ให้ความหมายของจรรยาบรรณต่างๆ ไปได้แก่ มาตรฐานของความประพฤติและการใช้ดุลยพินิจทางศีลธรรมว่าถูกหรือผิด สมควรหรือไม่สมควร (Wright P. et al, ๑๙๕๔:๖๕) หมายถึง การศึกษาและวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการตัดสินใจภายในกรอบของมาตรฐานทางศีลธรรม หรือ การศึกษาความี พฤติกรรมอะไรบ้างที่ “ถูก” หรือ “ดี” สมควรหรือไม่ สมควรเมื่อมองจากมาตรฐานจรรยาบรรณวิชาชีพ P (Bovee C.L. et al, ๑๙๕๓) หมายถึง ศาสตร์และหลักการเกี่ยวกับศีลธรรม (The Indian Jour of Public Administration, ๑๙๕๒)

ปัจจัย ๗ ปัจจัยที่จะต้องนำมาพิจารณาระหว่างการจัดทำจรรยาบรรณ ได้แก่

- ปัจจัย ก. (พฤติกรรมคอร์รัปชัน) เพื่อต่อต้านหรือห้ามมิให้ นำเอาพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ไปใส่ไว้ในจรรยาบรรณที่จะจัดทำขึ้น
- ปัจจัย ข. (จรรยาบรรณ, ๒๕๓๗) หลักเล็งมิให้ซ้ำซ้อนกับจรรยาบรรณปี ๒๕๓๗ ไม่นำมากล่าวซ้ำในจรรยาบรรณใหม่ที่กำลังจัดทำขึ้น
- ปัจจัย ค. หรือทฤษฎีจรรยาบรรณ มาพิจารณาก็เพื่อบรรจุสิ่งที่ดึงงานจากทฤษฎีเหล่านั้นไว้ในจรรยาบรรณที่กำลังจะจัดทำขึ้น
- ปัจจัย ง. หรือการบริหารจัดการที่ดี บรรจุวัฒนธรรมใหม่ของข้าราชการไว้ในจรรยาบรรณที่กำลังจัดทำขึ้น
- ปัจจัย จ. หรือวิชาชีพนิยม เน้นการมี จรรยาบรรณ และการปฏิบัติตามจรรยาบรรณ เพื่อให้งานหลักหรือแก่นของงานประสบความสำเร็จ
- ปัจจัย ช. หรือค่านิยมสร้างสรรค์ บรรจุ วัฒนธรรมไทยของข้าราชการไว้ในจรรยาบรรณที่กำลังจัดทำขึ้น

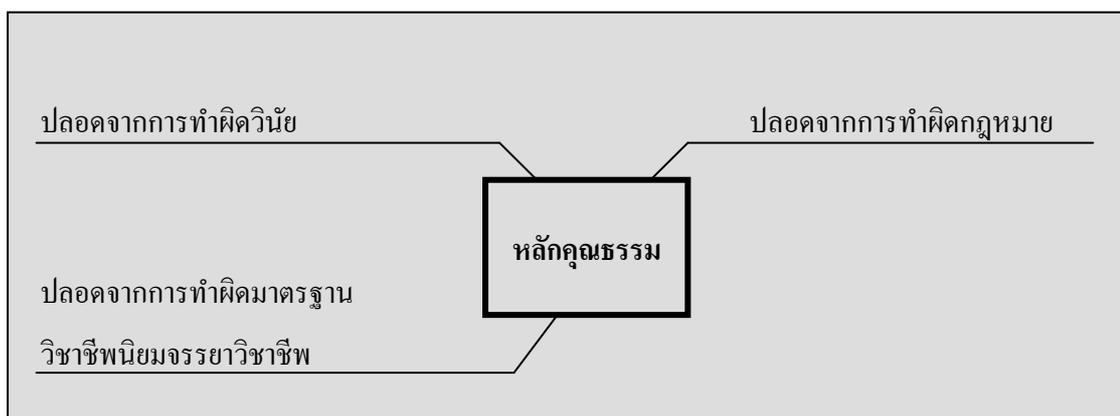
- ปัจจย ช. หรือตามรอยพระยุคลบาท พระราชดำรัสตั้งแต่ปี ๒๕๒๔-๒๕๔๔ ล้วนแต่เป็นจรรยาบรรณชั้นเลิศ

- ปัจจย ฉ. หรือสภาพแวดล้อม จรรยาบรรณมี ลักษณะสัมพัทธ์ (relative) เปลี่ยนแปลงไปตามกาลและเทศะ (Temporal and spatial dimensions) พฤติกรรมเดียวกันนั้น สมัยหนึ่ง หรือ ณ สถานที่ หนึ่งผู้คนมองว่าเป็นสิ่งที่ชื่นชมแต่ถ้าวันเวลาและสถานที่เปลี่ยนไป บุคคลกลุ่มเดียวกันนั้นอาจจะเห็นตรงกันข้าม

(๒) หลักการจัดทำจรรยาบรรณ สำนักงาน ก.พ. ถือเป็นแนวปฏิบัติ มีดังนี้

- ควรระบุวัตถุประสงค์ และแรงบันดาลใจที่จัดทำจรรยาบรรณเอาไว้ด้วย
- จรรยาบรรณ ต้องจัดทำโดยข้าราชการของวิชาชีพหรือหน่วยงานนั้นๆ
- เมื่อจัดทำร่างจรรยาบรรณเสร็จ ต้องนำไปทำประชาพิจารณ์
- จรรยาบรรณต้องสั้น กระชับ เข้าใจง่าย
- จรรยาบรรณ ต้องเขียนเป็นเชิงพฤติกรรม หรือสะท้อนให้เห็นการกระทำ (ไม่ใช่เพียงแต่จะทำให้สมาชิกเข้าใจและขอมั่นทนเท่านั้น)
- จรรยาบรรณต้องอยู่ในวิสัยที่จะปฏิบัติตามได้ อะไรที่ทำได้ไม่ควรจะเขียนลงไป
- อะไรที่ ระบุไว้ในวินัยข้าราชการพลเรือน คำสั่ง มติ หนังสือเวียน คู่มือปฏิบัติงานและจรรยาบรรณ พ.ศ. ๒๕๓๗ แล้วไม่ควรนำมากล่าวซ้ำ
- จรรยาบรรณควรเริ่มต้นด้วยคำว่า "พึง ไม่ใช่ ต้อง และแม้แต่คำว่า ควร ก็ ควรหลีกเลี่ยง เพราะจรรยาบรรณนั้นเป็นการควบคุมภายใน (internal control) หรือควบคุมตนเอง และด้วยความสมัครใจ การที่ บุคคลจะปฏิบัติตามหรือไม่ปฏิบัติตามจรรยาบรรณใหม่ที่จัดทำขึ้น เป็นเรื่องมโนธรรมความสำนึกผิดชั่วดีของบุคคลนั้นๆ คนอื่นๆ จะมาบังคับไม่ได้

รูปที่ 3 แนวคิดและหลักการแนวคิดเรื่องหลักคุณธรรม

(๓) หลักความโปร่งใส

นิยามของความโปร่งใสนั้นสามารถแยกพิจารณาออกเป็น ๒ นัยคือ

๑. พิจารณาจากความหมายตามนัยของศัพท์ความโปร่งใส หมายถึงคุณสมบัติที่แสงผ่านได้ มองเห็นทะลุง่าย (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๒๕: ๕๕๐) รวมทั้ง จับได้ง่าย เปิดเผย ตรงไปตรงมา และเข้าใจง่าย (เชิรชัย เอี่ยมวรมรร, ๒๕๓๗)

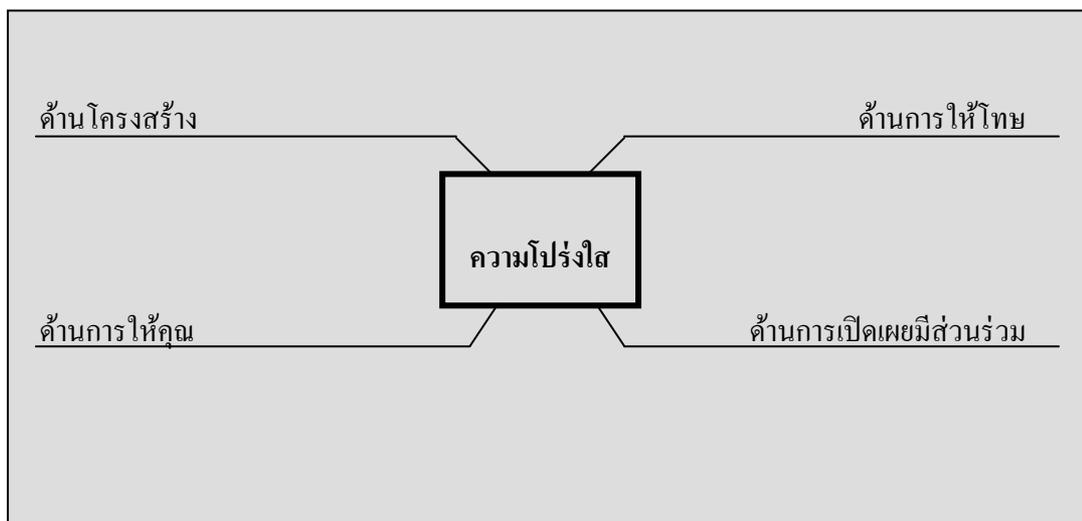
๒. อีกนัยหนึ่งโดยการเปรียบเทียบกับการทุจริตคอร์รัปชัน โดยที่คอร์รัปชันมีความหมายในเชิงลบ แสดงถึงพฤติกรรมที่ เจ้าหน้าที่ของรัฐอาศัยอำนาจหน้าที่ที่กระทำการใดๆ ในลักษณะซ่อนเร้น เพื่อให้ ได้ มาซึ่งประโยชน์ ส่วนตน เช่น การผูกขาดอำนาจหน้าที่(monopoly of authority) และการใช้ดุลยพินิจมากเกินไปโดยไม่มี หรือมีการตรวจสอบ(accountability) และความโปร่งใสน้อย ส่วนความโปร่งใสมี ความหมายในเชิงบวก แสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมที่รู้เห็นได้อย่างชัดเจนว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐใช้อำนาจหน้าที่ที่กระทำการใดเพื่อประโยชน์สาธารณะ

องค์ประกอบและเครื่องชี้วัดของความโปร่งใส

ผลจากการศึกษาวิจัย เพื่อสร้างเครื่องชี้วัดคอร์รัปชันในบริบทของสังคมไทย (พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว, ๒๕๔๔) พบปัจจัยที่สามารถนำมาใช้อธิบายความโปร่งใสได้ ๔ ด้าน คือ

๑. ความโปร่งใสด้านโครงสร้างของระบบงาน
๒. ความโปร่งใสด้านระบบการให้คุณ
๓. ความโปร่งใสของระบบการให้โทษ
๔. ความโปร่งใสด้านการเปิดเผยของระบบงาน

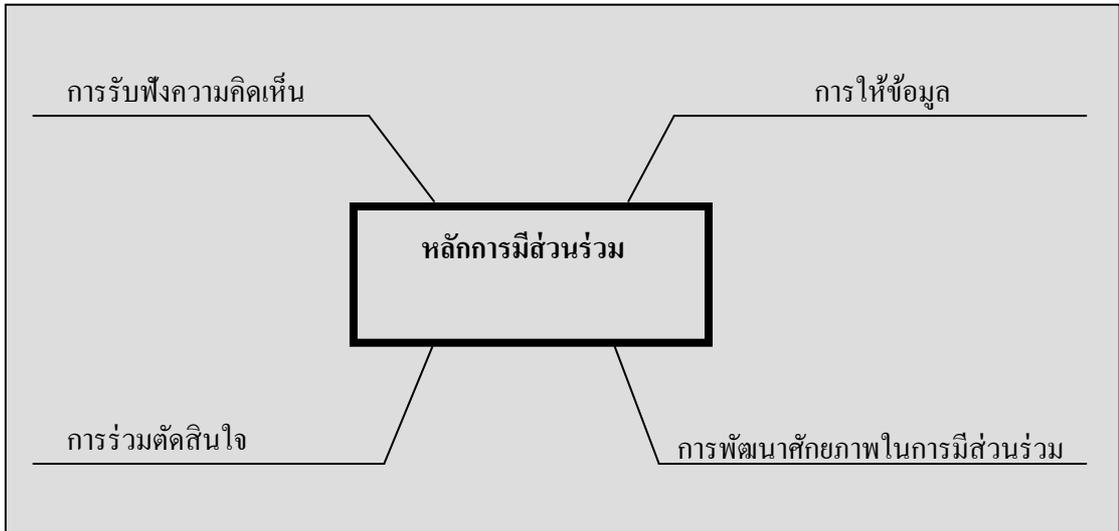
รูปที่ 4 แนวคิดและหลักการความโปร่งใส

(๔) หลักการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมของประชาชน (Public participation) หมายถึง การกระจายโอกาสให้กับประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง และการบริหาร เกี่ยวกับการตัดสินใจในเรื่องต่างๆรวมทั้งการจัดสรรทรัพยากรของชุมชนและของชาติ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชน โดยการให้ ข้อมูล แสดงความคิดเห็น ให้คำปรึกษา ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ รวมตลอดจนการควบคุมโดยตรงจากประชาชน การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นเจตนารมณ์ที่สำคัญของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๔๐ และถือเป็นสิทธิของประชาชนที่มีส่วนร่วมในหลาย ๆ มาตราของรัฐธรรมนูญอาทิ เช่น มาตรา ๕๖ การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการซึ่งประชาชน หรือ ผู้มีส่วนได้เสียได้ มีโอกาสแสดงทัศนคติ และเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนรวมทั้งมี การนำความคิดเห็นดังกล่าวไปประกอบการพิจารณากำหนดนโยบาย และการตัดสินใจของรัฐการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการสื่อสารในระบบเปิด กล่าวคือเป็นการสื่อสารสองทาง ทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งประกอบไปด้วยการแบ่งสรรข้อมูลร่วมกันระหว่างผู้มีส่วนได้เสีย และเป็นการเสริมสร้างความสามัคคีในสังคมการมีส่วนร่วมของประชาชน มีความสำคัญในการสร้างประชาธิปไตยอย่างยั่งยืนและส่งเสริมธรรมาภิบาล ตลอดจนการบริหารงาน หากการมีส่วนร่วมของประชาชนมาขึ้นเพียงใดก็ จะช่วยให้มี การตรวจสอบการทำงานของผู้บริหาร และทำให้ผู้บริหารมีความรับผิดชอบ ต่อสังคมมากขึ้น อีกทั้งยังเป็นการป้องกันนักการเมือง จากการกำหนดนโยบายที่ไม่เหมาะสม กับสังคมนั้น ๆ นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมของประชาชนยังเป็นการสร้างความมั่นใจว่าเสียงของประชาชนจะมี คนรับฟัง อีกทั้งความต้องการหรือความปรารถนาของประชาชนก็จะได้รับการตอบสนอง (Hillard และ Kemp,๑๙๙๕)วิธีการแบ่งระดับขึ้น การมีส่วนร่วมของประชาชนจากระดับต่ำสุดไปหาระดับสูงสุดออกเป็น ๖ ระดับ และจำนวนประชาชนที่เข้ามีส่วนร่วมในแต่ละระดับจะเป็นปฏิภาคกับระดับของการมีส่วนร่วมถ้าระดับการมีส่วนร่วมต่ำ จำนวนประชาชนที่เข้ามีส่วนร่วมจะมาก และยิ่งระดับการมีส่วนร่วมสูงขึ้นเพียงใด จำนวนประชาชนที่ เข้ามีส่วนร่วมก็จะลดลงตามลำดับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนเรียงตามลำดับ จากต่ำสุดไปหาสูงสุด ได้แก่ (๑) ระดับการให้ข้อมูล (๒) ระดับการเปิดรับความคิดเห็นของประชาชน (๓) ระดับการปรึกษาหารือ (๔) ระดับการวางแผนร่วมกัน (๕) ระดับการร่วมปฏิบัติ และ (๖) ระดับการควบคุมโดยประชาชน

รูปที่ 5 แนวคิดและหลักการมีส่วนร่วม

(๕) หลักการรับผิดชอบ

Accountability เป็นองค์ประกอบสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารกิจการสาธารณะ ความเชื่อดังกล่าวและความสนใจ Accountability ในสังคมไทยนั้นมีแรงผลักดันจากทั้งภายในและภายนอก สำหรับปัจจัยภายนอกแนวความคิดรัฐธรรมนูญหรือการบริหารจัดการที่ดี หรือ Good Governance นับว่าเป็นแรงผลักดันที่สำคัญต่อความสนใจใน Accountability องค์ประกอบประการหนึ่งของ Good Governance ก็คือ Accountability ในแวดวงบริหารรัฐกิจ Accountability แบ่งออกเป็น ๒ แนวทาง คือ

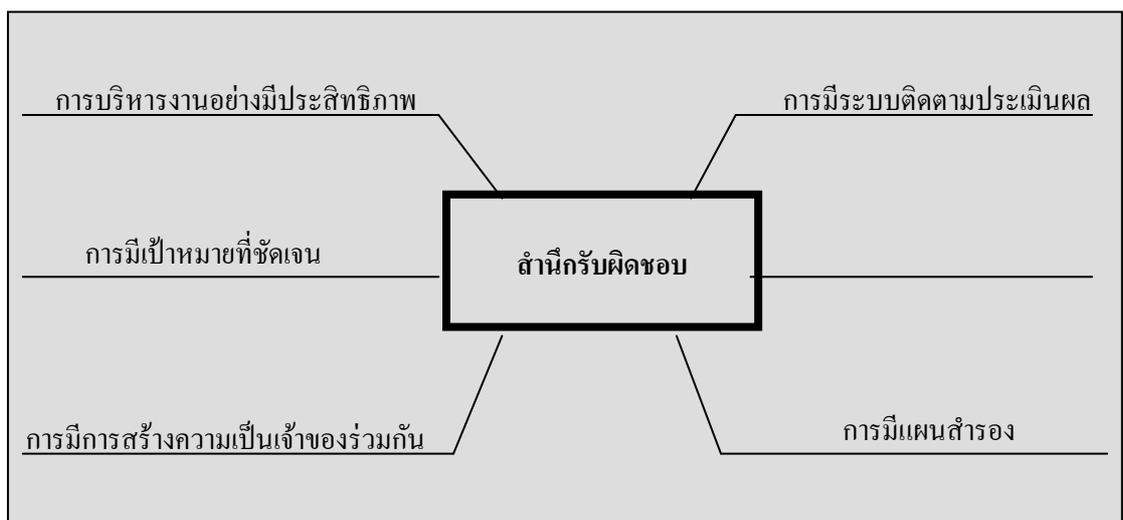
๑. ความหมายแบบแคบ หรือดั้งเดิม Accountability หมายถึงความสามารถในการตอบคำถามได้ หรือ answerability ข้าราชการสามารถตอบคำถามหรือให้ คำอธิบายถึงพฤติกรรม การกระทำของตนหรือหน่วยงานได้ ดังนั้นข้าราชการมี Accountability ก็เพียงแค่ปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับรวมทั้งคำสั่งของผู้บังคับบัญชา และตอบคำถามเฉพาะเท่าที่กฎหมายกำหนด

๒. ความหมายแบบกว้าง ในปัจจุบัน Accountability มีความหมายกว้าง ความสามารถในการตอบคำถามหรืออธิบายเกี่ยวกับพฤติกรรมได้เท่านั้น ยังรวมถึงความรับผิดชอบ ในผลงาน หรือปฏิบัติหน้าที่ ให้บรรลุ ผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ รวมทั้งการสนองต่อความ คาดหวังของสาธารณะการรับฟังความคิดเห็น การให้ข้อมูลการร่วมตัดสินใจ การพัฒนาศักยภาพใน การมีส่วนร่วมหลักการมีส่วนร่วม

ลักษณะของระบบหลักสำนึกักรับผิดชอบ

๑. การที่มีวัตถุประสงค์ชัดเจนว่าต้องการบรรลุเป้าหมายอะไร มีวิธีการหรือ กลยุทธ์อย่างไรให้บรรลุเป้าหมาย และมีกำหนดเวลาบรรลุเป้าหมาย (มี Clear Intention)
๒. การที่บุคลากรในองค์กรมีความรู้สึกร่วมกันว่าพวกตนเป็นเจ้าของและสำนึกว่าทุกคนในองค์กร ต่างมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของไปด้วยกัน มิใช่ เป็นองค์กรของคนหนึ่งคนใด (มี Interlocking Ownership)
๓. ต้องมีวิธีการทำงานหรือกลไกภายในองค์กร การ เพื่อช่วยให้การทำงานบรรลุ เป้าที่วางไว้ ซึ่งวิธีการหรือกลไกดังกล่าว ได้แก่ การประสาน/ การใช้เวลา/ สื่อสาร/ การตัดสินใจ (Effective execution)
๔. การที่ไม่ ปล่อยให้คน "อู้งาน" เกี่ยงงาน ไม่ยอมปรับปรุงตัวแม้จะให้โอกาสแล้ว จะต้องไม่ ลังเลที่จะจัดการกับคนเหล่านี้ เพราะจะเป็นอุปสรรคต่อการทำงานในองค์กร การ (Relentless Attack of Dysfunctional Habits)
๕. ต้องวางแผนสำรองไว้เพราะถ้าเกิดเหตุ สุดิวสัยจะได้มีการแก้ไขสถานการณ์ได้ทัน (Responsive Recovery)
๖. ต้องมีการนำวิธีการวัด/ ประเมินผลลัพธ์แบบใหม่ และยกย่องผู้ที่ทำงานได้ตามเป้าหรืออีกนัยหนึ่ง ไม่นำระบบอุปถัมภ์ มาใช้ในการประเมินผลงาน (มี Ruthless Measuring of Results)

รูปที่ 6 แนวคิดและหลักการเรื่องหลักสำนึกักรับผิดชอบ

(๖) หลักความคุ้มค่า

จะครอบคลุมถึง คชณที่วัดประ โยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวมในการบริหารการจัดการและการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด คชณที่วัดการประหยัดและคชณที่วัดความสามารถในการแข่งขัน เครื่องชี้ผลในการปฏิบัติ หรือการประเมินของการดำเนินการนั้น มีผู้เสนอแนวคิดในการวัดผลสำเร็จของการดำเนินกิจกรรมทั้งด้านการผลิต การบริการ ซึ่งสามารถประยุกต์ใช้ในเอกชนและภาครัฐคือ Kaplan และ Norton ได้เขียนเรื่อง The Balanced Scorecard ในปี ๑๙๙๖ กล่าวถึงตัวชี้วัดผลสำเร็จของธุรกิจ (Key Performance Indicator : KPIs) (दनัย เทียนพูน, ๒๕๔๒) โดยเป็นการเปลี่ยนแนวคิดจากการวัดด้านการเงินเป็นหลักซึ่งการวัดด้านการเงินจะแสดงเพียงว่าขนาดของธุรกิจควรจะเป็นอย่างไร และควรมีกกลยุทธ์อย่างไร

๑. คชณที่วัดผลสำเร็จธุรกิจ (KPIs)

จะใช้ เป็นตัวเปรียบเทียบมาตรฐาน (benchmarking) ว่าธุรกิจมีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใดความสามารถในการแข่งขันเป็นอย่างไรดังนั้นการวัดความสำเร็จของธุรกิจควรมีคชณที่เพิ่มเติมนอกเหนือจาก คชณที่วัดด้านการเงิน (Financial Perspective) คือ คชณที่วัดด้านลูกค้า (Customer Perspective) คชณที่วัดด้านกระบวนการภายใน (Internal Business- Process Perspective) โดยคชณเหล่านี้เป็นตัวเชื่อมทำให้กลยุทธ์ดำเนินไปสู่การปฏิบัติจนประสบความสำเร็จ

๒. การประยุกต์ใช้การบริหารจัดการที่ดีในระดับมหภาค

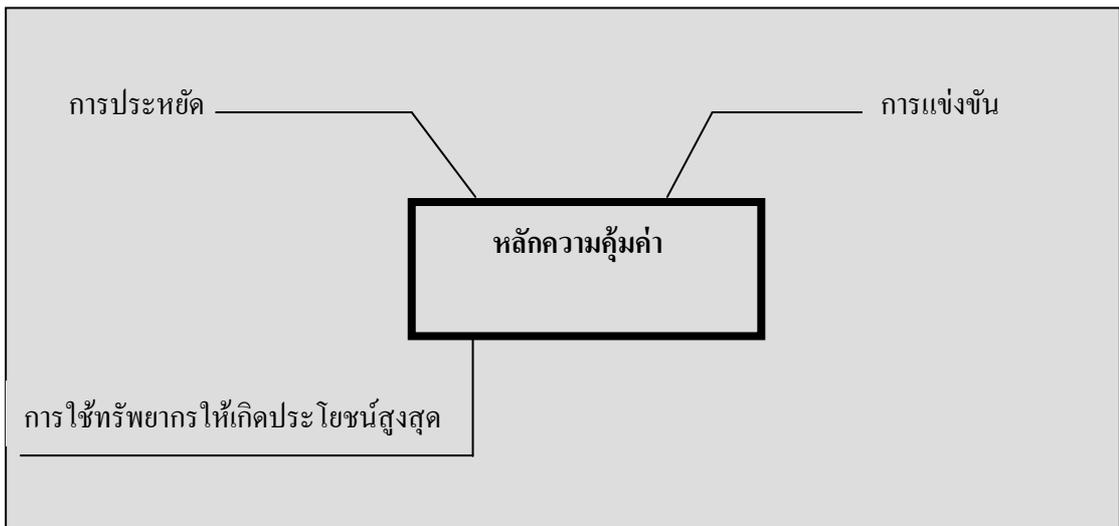
การพิจารณาคชณที่วัดผลสำเร็จธุรกิจที่กล่าวมาข้างต้นสามารถนำมาพัฒนาในเชิงมหภาคได้เช่นกัน จากกลยุทธ์และเป้าหมายตามแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ และ ๙ ซึ่งใช้วิธีการบริหารจัดการที่ดีสามารถนำไปสู่ผลสำเร็จหรือเกิดประสิทธิผลและประสิทธิภาพจริงหรือไม่หรือเกิดความคุ้มค่าหรือไม่ ในหลักความคุ้มค่าจะครอบคลุม ๓ ประเด็นคือ การบริหารจัดการใช้ทรัพยากรการประหยัด และความสามารถในการแข่งขัน

๒.๑ การบริหารจัดการใช้ ทรัพยากรให้เกิดประ โยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม หมายถึงการนำทรัพยากรที่ประเทศมีอยู่อย่างจำกัดมาใช้ในกิจกรรมต่าง ๆ อย่งไรจะทำให้เกิดประ โยชน์สูงสุดกับประชาชนส่วนใหญ่หรือเกิดผลประ โยชน์มากกว่าต้นทุนที่เสียไปที่น่าทรัพยากรเหล่านั้นมาใช้ ซึ่งก็คือการพิจารณาคชณ ด้านการเงินนั่นเองการวิเคราะห์ด้านเศรษฐกิจและการเงินนี้มีข้อแตกต่าง (ชูชีพ พิพัฒนศิริ, ๒๕๔๐) การวิเคราะห์ด้านเศรษฐกิจมีทรศนะเพื่อสังคมเป็นส่วนรวม ส่วนการวิเคราะห์ด้านการเงินเป็นการประเมินเปลี่ยนแปลงฐานะทางการเงินของผู้มีส่วนร่วมในโครงการแต่ ละรายเท่านั้น โดยจะคำนึงถึงการกระจายรายได้และสภาพความเป็นเจ้าของทุนมากกว่าความแตกต่างที่สำคัญระหว่างการวิเคราะห์ด้านเศรษฐกิจและด้านการเงิน

๒.๒ ด้านการประหยัด คือ การทำให้ข้อมูลค่าของการผลิตหรือผลประโยชน์สูงกว่าต้นทุนในการผลิต หรือการทำกำไรให้เกิดประโยชน์ดังกล่าว การประหยัดคือดัชนีด้านการเงินนั่นเอง

๒.๓ ดัชนีที่ใช้วัดความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทย (จารุมา อึ้งกุล, ๒๕๔๑: ๑๗-๒๐) คือ ดัชนีทางด้านเศรษฐกิจมหภาคการพัฒนาตลาดการเงิน ทรัพยากรมนุษย์ รัฐบาล โครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจพัฒนา และวิจัยทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ความสามารถในการบริหารจัดการของภาคเอกชนแนวคิด และหลักการเรื่องหลักความคุ้มค่า

รูปที่ 7 แนวคิดและหลักการเรื่องหลักความคุ้มค่า

แนวความคิดเกี่ยวกับความสุจริต ความมีประสิทธิภาพและความเป็นธรรม

การบริหารนั้น ถ้าจะพิจารณากันแต่เพียงว่าเป็นการทำงานเพื่อให้งานเสร็จสิ้น ไปแต่อย่างเดียวย่อมไม่เป็นการเพียงพอ โดยเฉพาะในปัจจุบันอันเป็นยุคที่วิทยาการก้าวหน้าพลเมืองเพิ่มขึ้นและความต้องการของประชาชนก็เพิ่มมากขึ้นเป็นเงาตามตัว การบริหารจึงต้องคำนึงถึงคุณค่าของการบริหารในด้านการประหยัด ประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ความเป็นธรรม ความซื่อสัตย์ ความรู้จักรับผิดชอบในหน้าที่และการให้บริการอย่างเพียงพอต่อความต้องการของประชาชนหรือลูกค้าผู้มาติดต่ออาจสรุปอธิบายความหมายได้ดังนี้ (สมพงษ์ เกษมสิน, ๒๕๒๖: ๒๘-๓)

๑. คุณค่าในด้านการประหยัด (Economy) การประหยัดในที่นี้หาได้มีความหมายเพียง การที่จะมัดระวังการใช้จ่ายใช้สอยเงินของประชาชนที่มาจากภาษีอากรที่รัฐจัดเก็บมาเป็นรายได้ เพื่อให้เกิดประโยชน์โดยตรงแก่ประชาชนเป็นส่วนรวมเท่านั้น หากแต่จะต้องหมายรวมถึง การแสวงหาวิธีการที่จะใช้จ่ายเงินทองทรัพย์สินของรัฐ หรือขององค์กรด้วยความพินิจรอบคอบ ประกอบด้วยเหตุผล และมุ่งประโยชน์ของประชาชนเป็นที่ตั้ง นอกจากนั้นแล้วการบริหารโดย ประหยัดนี้ก็คือทำอะไรจึงสามารถใช้จ่ายเงินแต่น้อยให้ได้ผลลัพธ์สูงสุด เพราะในทางปฏิบัติปัจจุบัน นี้ รัฐบาลต้องจ่ายเงินงบประมาณจำนวนมาก ในการจัดหาวัสดุอุปกรณ์เครื่องใช้สอยมาใช้ในการ บริหารวิธีการที่จะใช้อุปกรณ์เหล่านี้ให้ได้รับประโยชน์สูงสุด คຸ້ມຄ່າ จັດວ່າເປັນການປະຫຍັດອັນ ສຳຄັນຢູ່ຍິ່ງອຳນາດ

๒. คุณค่าในด้านประสิทธิภาพ (Efficiency) ประสิทธิภาพในที่นี้หมายถึง การ ดำเนินงานให้เป็นที่ไปตามที่คาดหมายไว้หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ การทำงานที่ต้องให้ได้รับ ประโยชน์สูงสุดและการที่จะพิจารณาว่างานใดมีประสิทธิภาพหรือไม่ก็พิจารณาได้จากผลงาน สำหรับความหมายของประสิทธิภาพในการทำงานนี้มีนักวิชาการบางท่านเสนอความเห็นเป็นเชิง สมการคณิตศาสตร์ ซึ่งอาจเขียนเป็นสูตรได้ดังนี้คือ

$$E = (O-I) + S$$

เมื่อ E = Efficiency คือ ประสิทธิภาพของงาน

O = Output คือ ผลงานที่ได้รับออกมา

I = Input คือ บรรดาทรัพยากรในทางบริหารทั้งหลายที่ใช้ไป

S = Satisfaction คือ ความพึงพอใจในผลงานที่ออกมา

ซึ่งเข้าใจได้ง่ายและมีปัญหาไม่มากนักถ้าพิจารณาเฉพาะในด้านการบริหารธุรกิจ ซึ่งมีเป้าหมาย สำคัญอยู่ที่กำไรซึ่งเมื่อผลที่ได้มากกว่าทุนที่ลงไปกิจการนั้นย่อมมีกำไร และอาจถือเป็นข้อพิจารณา พื้นฐานได้ว่างานนั้นย่อมมีประสิทธิภาพ แต่การบริหารราชการหาได้เป็นเช่นนั้นไม่ เหตุว่า เป้าหมายสำคัญของการบริหารราชการต่างกับการบริหารธุรกิจ เพราะว่าการบริหารราชการมุ่งมั่น ในประโยชน์สุขของประชาชนเป็นที่ตั้ง จะต้องรับผิดชอบ สามารถตอบสนองความต้องการและ เจตนาารมณ์ของประชาชน ฉะนั้นการวัดประสิทธิภาพของการบริหารราชการจึงเป็นสิ่งที่วัดได้ด้วย เหตุนี้ การที่นำเอาความพอใจ (Satisfaction) ในความสำเร็จของงานเป็นองค์ประกอบการพิจารณา ถึงความมีประสิทธิภาพในการบริหารเป็นสิ่งสำคัญและชอบด้วยเหตุและผล นอกจากนี้ เดเนียล เลอร์เนอร์ (Daniel Lerner, ๑๙๖๓: ๓๓๓) ได้ให้คำอธิบายความหมายของความพึงพอใจในผลงานจึง อาจเขียนเป็นสูตรได้ดังนี้

$$\text{Satisfaction} = \text{Achievement} : \text{Aspiration}$$

อย่างไรก็ดี ประสิทธิภาพของการบริหารงานนี้ย่อมหมายถึง อัตราส่วนของทรัพยากรที่ลงทุนหรือใช้ไปอันอาจได้แก่ เงิน แรงงาน กำลังใจ ความมุ่งหวังส่วนบุคคลและผลอันเกิดจากการบริหารงานขององค์กรซึ่งย่อมจะก่อให้เกิดมูลค่าเป็นความพอใจส่งเสริมให้มีกำลังใจ การทำงาน มีความสมานฉันท์ระหว่างมวลหมู่สมาชิก ตลอดจนเกียรติและความมั่นคง ฯลฯ ดังนั้นคำว่า ประสิทธิภาพในการบริหารราชการจึงครอบคลุมถึงความพอใจของบุคคล กลุ่มชน และองค์กรด้วย ส่วนในทางธุรกิจนั้นมุ่งพิจารณาประสิทธิภาพของงาน โดยอาศัยอัตราส่วนของปัจจัยด้านคุณภาพ (Quality) ปริมาณ (Quantity) เวลา (Time) วิธีการ (Method) และค่าใช้จ่าย (Cost) เป็นสำคัญ

๓. คุณค่าในด้านประสิทธิผล (Effectiveness) คำว่าประสิทธิภาพและประสิทธิผลนี้ฟังดูความหมายใกล้เคียงกันมาก หากจะพิจารณาให้เจาะจงลงไปแล้วก็จะเห็นได้ว่าประสิทธิผลนั้นหมายถึง การพิจารณาผลของการทำงานที่สำเร็จลุล่วงดังประสงค์ หรือที่คาดหวังไว้เป็นหลัก และความสำเร็จของงานอย่างมีประสิทธิภาพนี้อาจเกิดจากการปฏิบัติงานที่ไม่ประหยัดหรือไม่มีประสิทธิภาพก็ได้ เพราะประสิทธิภาพเป็นเรื่องของการที่จะทำงานให้ได้ผลสูงสุด ส่วนประสิทธิผลเป็นเรื่องของการนำเอาผลงานที่สำเร็จดังที่คาดหวังไว้มาพิจารณา

ดังนั้น งานที่มีประสิทธิผลจึงไม่จำเป็นต้องมีประสิทธิภาพเสมอไป เช่น สมมติว่าการทำบัตรประจำตัวประชาชนที่มีอายุอยู่ในเกณฑ์ตั้งแต่ ๑๕ ปีขึ้นไปถึง ๗๐ ปี ตั้งเป้าหมายว่าจะต้องทำให้สำเร็จ ได้ทั่วถึงทั้งประเทศภายในเวลา ๕ ปี ในกรณีนี้ถ้าหากสำเร็จงานจึงจะมีประสิทธิผล คือบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ ส่วนจะสิ้นเปลืองงบประมาณสักเพียงใด ก็เป็นเรื่องที่จำเป็นอันไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ด้านความไม่ประหยัดแต่มีประสิทธิผล

๔. คุณค่าในด้านความเป็นธรรม (Equity) ความเป็นธรรมในที่นี้หมายถึง การที่จะต้องบริหารงานด้วยความเป็นธรรมอย่างทั่วถึงและถ้วนหน้าปราศจากการเลือกที่รักมักที่ชังโดยไม่เลือกแบ่งแยกวรรณะ เชื้อชาติ และศาสนา คุณค่าในด้านความเป็นธรรมนี้ หากจะพิจารณาโดยลึกซึ้งแล้วก็จะเห็นว่าเป็นหน้าที่และความรับผิดชอบในการบริหารงานนั่นเอง อย่างไรก็ตามความเป็นธรรมนั้นยังคงเป็นสิ่งที่ได้รับการพร่ำร้องไต่หา และบางครั้งก็เฝ้าคอยกันอยู่เสมอ จึงเป็นคุณธรรมที่นักบริหารทั้งหลายน่าจะช่วยกันผดุงความเป็นธรรมให้ดำรงอยู่ในมวลหมู่สังคมนุชนุษย์ต่อไป

๕. คุณค่าในด้านความซื่อสัตย์และมีเกียรติ (Honest and Honor) ในการปฏิบัติงานนั้นจะต้องดำเนินไปด้วยความซื่อสัตย์ถูกต้อง ตามระเบียบแบบแผนและธรรมเนียม ไม่ว่าจะเป็นการบริหารราชการหรือบริหารธุรกิจก็ตาม และเมื่อการปฏิบัตินั้นเป็นการปฏิบัติที่ถูกที่ชอบความมีเกียรติก็ย่อมจะเสริมส่งให้สูงยิ่งขึ้น

แนวคิดเกี่ยวกับการบริการสาธารณะ

ปฐม มณีโรจน์ ให้ความหมายของการให้บริการสาธารณะว่าเป็นการบริหารในฐานะที่เป็นหน้าที่ของหน่วยงานที่มีอำนาจกระทำเพื่อตอบสนองต่อความต้องการเพื่อให้เกิดความพอใจ (Suchitra:๑๕๘๖:๒๑) ได้พิจารณาการให้บริการสาธารณะเป็นการให้บริการ ซึ่งมีลักษณะที่เคลื่อนไหวเป็นพลวัตร โดยระบบการให้บริการที่ดีจะเกิดขึ้นเมื่อหน่วยงานที่รับผิดชอบใช้ทรัพยากรและผลิตการบริการได้เป็นไปตามแผนงานและการเข้าถึงการรับบริการจากความหมายดังกล่าว จะเห็นได้ว่าเป็นการพิจารณาโดยใช้แนวคิดเชิงระบบ (System Approach) ที่มองปัจจัยนำเข้า (Input) คือหน้าที่ให้บริการ เข้าสู่กระบวนการผลิต (Process) และออกมาเป็นผลผลิต (Output) หรือการบริหารทั้งหมดจะต้องเป็นไปตามแผนงานที่กำหนดไว้ ดังนั้น การประเมินผลที่จะช่วยทำให้ทราบถึงผลผลิตหรืออากรบริการที่เกิดขึ้นว่ามีลักษณะอย่างไร ซึ่งจะเป็นข้อมูลย้อนกลับ (Feed back) เป็นปัจจัยนำเข้าไป ด้วยเหตุนี้ระบบการให้บริการสาธารณะจึงมีลักษณะเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ (Suchitra:๑๕๘๖:๕๐)

วิลเลียม เอช. ลูคิ เดนนิส กิลเบิร์ต และ แกเธอร์ เอช.บริกเฮด (Willam H.Lucy Dennis Gatherie S.Birkhead) มองการให้บริการสาธารณะมี ๔ องค์ประกอบที่สำคัญ

๑. ปัจจัยนำเข้า (Input) หรือทรัพยากร ได้แก่ บุคลากร ค่าใช้จ่าย อุปกรณ์ และสิ่งอำนวยความสะดวก

๒. กิจกรรม (Activities) หรือกระบวนการ (Process) หมายถึง วิธีการที่จะใช้ทรัพยากร

๓. ผล (Result) หรือผลผลิต (Output)หมายถึงสิ่งที่เกิดขึ้นหลังจากใช้ทรัพยากร

๔. ความคิดเห็น (Opinions)ต่อผลกระทบ(Impacts)หมายถึงความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการบริการที่ได้รับ (Willam H.Lucy Dennis Gillbrith and Gatherie S.Brikhead,๑๕๗๗)

(เวเบอร์) Weber ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับการให้บริการว่าการจะให้การบริการมีประสิทธิภาพและเป็นประโยชน์ต่อประชาชนมากที่สุด คือการให้บริการที่ไม่คำนึงถึงตัวบุคคลหรือเป็นการให้บริการที่ปราศจากอารมณ์ไม่มีความชอบพอสนใจเป็นพิเศษ ทุกคนได้รับการปฏิบัติเท่าเทียมกันตามหลักเกณฑ์เมื่อในสภาพที่เหมือนกัน (Webber,๑๕๕๖)

กุลธน ธนาพงศธร (๒๕๒๘) กล่าวว่า หลักการให้บริการ ได้แก่

๑. หลักความสอดคล้องกับความต้องการของบุคคลเป็นส่วนใหญ่ กล่าวคือ ประโยชน์และการบริการที่องค์การจัดให้นั้นจะต้องตอบสนองความต้องการของบุคคลส่วนใหญ่หรือทั้งหมด มิใช่เป็นการจัดให้แก่บุคคลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งโดยเฉพาะ

๒. หลักความสม่ำเสมอ กล่าวคือ การให้บริการนั้นๆ ต้องดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง และสม่ำเสมอ มิใช่ทำๆ หยุดๆ ตามความพอใจของผู้บริการหรือผู้ปฏิบัติงาน

๓. หลักความเสมอภาค บริการที่จัดนั้นจะต้องให้แก่ผู้มาใช้บริการทุกคนอย่างเสมอและเท่าเทียมกัน ไม่มีการใช้สิทธิพิเศษแก่บุคคลหรือกลุ่มใดในลักษณะแตกต่างจากกลุ่มคนอื่นๆ อย่างเห็นได้ชัด

๔. หลักความปลอดภัย ค่าใช้จ่ายที่ต้องใช้ไปในการบริการ จะต้องไม่มากเกินไปกว่าผลที่จะได้รับ

๕. หลักความสะดวก บริการที่จัดให้แก่ผู้รับบริการจะต้องเป็นไปในลักษณะที่ปฏิบัติได้ง่ายสะดวกสบาย สิ้นเปลืองทรัพยากรไม่มากนัก ทั้งยังไม่เป็นการสร้างภาวะยุ่งยากใจให้แก่ผู้ใช้บริการหรือผู้ให้บริการมากเกินไป

แนวคิดเกี่ยวกับพระราชบัญญัติว่าด้วยการให้เอกชนเข้าร่วมงานหรือดำเนินการในกิจการของรัฐ พ.ศ. ๒๕๓๕

ความจำเป็นที่จะต้องมีการพระราชบัญญัติว่าด้วยการให้เอกชนเข้าร่วมงานหรือดำเนินการในกิจการของรัฐ พ.ศ. ๒๕๓๕ ก็เนื่องมาจาก ในประเทศไทยนี้แต่เดิมก่อนปี พ.ศ. ๒๕๓๕ ยังไม่มีกฎหมายที่กำหนดขั้นตอนต่างๆ และองค์กรที่รับผิดชอบหรือให้การอนุมัติ โครงการต่างๆ ของรัฐที่เป็นโครงการที่เป็นสาธารณูปโภคที่มีมูลค่าสูงไว้ ซึ่งกระทบกระเทือนถึงประโยชน์สาธารณะชนได้อันนำไปสู่การแสวงหาประโยชน์จากโครงการสาธารณูปโภคของรัฐดังกล่าว ทำให้เกิดการคอร์รัปชันเกิดขึ้นในหมู่นักการเมืองที่เป็นผู้ใช้อำนาจในการอนุมัติโครงการต่างๆ และเมื่อเกิดการคอร์รัปชันขึ้นแล้วโครงการสาธารณูปโภคต่างๆ ดังกล่าวก็มักจะเกิดปัญหาตามมามากมายอันนำไปสู่การกระทบกระเทือนต่อประโยชน์ของประเทศชาติและประชาชนโดยรวม เช่น กรณีโครงการของรัฐที่ให้เอกชนดำเนินการได้แก่ กรณีการให้สัมปทานบริการโทรศัพท์เคลื่อนที่ โครงการโทรศัพท์ ๓ ล้านเลขหมาย โครงการดอนเมืองโทลเวย์และโครงการระบบรถไฟฟ้าและถนนยกระดับโฮปเวลล์ ซึ่งไม่ผ่านขั้นตอนพระราชบัญญัตินี้ รัฐจึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัติว่าด้วยการให้เอกชนเข้าร่วมงานหรือดำเนินการในกิจการของรัฐ พ.ศ. ๒๕๓๕ เพื่อกำหนดขั้นตอนการเข้าร่วมงานของเอกชน ตั้งแต่ขั้นเสนอโครงการ การดำเนินโครงการและการกำกับดูแลและติดตามผลซึ่งจะมีหน่วยงานที่คอยทำหน้าที่ตรวจสอบการดำเนินโครงการต่างๆ อันนำไปสู่การป้องกันการคอร์รัปชันของนักการเมืองไทย ในการอนุมัติโครงการสาธารณูปโภคของรัฐซึ่งจะต้องปฏิบัติตาม

ขั้นตอนต่างๆ ของพระราชบัญญัตินี้ และทำให้เกิดความโปร่งใสในการแข่งขันของภาคเอกชน

แนวความคิดในการให้เอกชนเข้าร่วมงานหรือดำเนินการในกิจการของรัฐ

แนวความคิดในการให้เอกชนเข้าร่วมงานหรือดำเนินการในกิจการของรัฐย่อมประกอบไปด้วยแนวความคิดที่สำคัญ ๓ ประการคือ

๑. แนวความคิดเกี่ยวกับเสรีภาพ

แนวความคิดเกี่ยวกับเสรีภาพในทางเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นแนวความคิดเกี่ยวกับที่ได้รับการยอมรับมาตั้งแต่ในสมัยอดีตแล้ว ในประเทศไทยได้มีการรองรับแนวความคิดเกี่ยวกับเสรีภาพไว้ในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ ดังนั้นในการให้เอกชนเข้าร่วมงานในกิจการของรัฐจะต้องให้เสรีภาพในการแข่งขันด้วย โดยการเปิดโอกาสให้เอกชนได้เข้าแข่งขันอย่างกว้างขวาง

๒. แนวความคิดเกี่ยวกับความเสมอภาค

ความเสมอภาคในทางเศรษฐกิจเป็นอีกแนวความคิดหนึ่งที่จะต้องใช้ในการดำเนินการในทางเศรษฐกิจเพราะนอกจากการมีเสรีภาพในการดำเนินการแล้ว ก็ต้องมีความเสมอภาคในการที่จะเข้าแข่งขัน โดยมีโอกาสเท่าเทียมกัน ซึ่งในการแข่งขันเข้าดำเนินการกิจการของรัฐ ก็จะต้องใช้ความเสมอภาคในการเข้าแข่งขัน โดยเท่าเทียมกัน

๓. แนวความคิดเกี่ยวกับความโปร่งใส

“ความโปร่งใสเป็นแนวความคิดที่สำคัญในการเป็นกลไกตรวจสอบและติดตามผลของ ๒ แนวความคิดที่ได้กล่าวมาคือ เสรีภาพและเสมอภาค นอกจากนี้ ความโปร่งใสจึงเป็นพาหะอันทำให้กระบวนการกำหนดนโยบายเสถียรภาพทางเศรษฐกิจถือเป็นกระบวนการที่มีความรับผิดชอบต่อประชาชนโดยอ้อม และแนวความคิดความโปร่งใสอันสร้างความเชื่อมั่นในการเข้าดำเนินการกิจการของรัฐ ซึ่งจะช่วยให้การดำเนินการของเอกชนเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

รูปแบบการให้เอกชนเข้าร่วมงานในกิจการของรัฐ

รูปแบบในการให้เอกชนเข้าร่วมงานในกิจการของรัฐนี้เป็นการร่วมมือกันระหว่างภาครัฐกับเอกชนในการดำเนินการกิจการของรัฐ ซึ่งมีหลายรูปแบบโดยมีรูปแบบที่สำคัญ ๒ รูปแบบคือ

๑. สัญญาสัมปทาน (Concession Agreements)

สัญญาสัมปทานเป็นสัญญาในทางปกครอง ซึ่งเป็นสัญญาที่รัฐทำกับเอกชนเพื่อให้เอกชนเข้ามาดำเนินการสาธารณะแทนรัฐในบางกิจการ และหมายถึงสัญญาที่ฝ่ายปกครอง

เรียกว่า “ผู้ให้สัมปทาน” ฝ่ายหนึ่ง มอบหมายให้เอกชน (อาจเป็นบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคล) ซึ่งเรียกว่า “ผู้รับสัมปทาน” อีกฝ่ายหนึ่งเข้าบริหารจัดการบริการสาธารณะในการบริหารจัดการบริการสาธารณะนี้ ผู้รับสัมปทานลงทุนและเสี่ยงภัยด้วยตนเอง โดยมีรายได้จากการเรียกเก็บค่าบริการหรือค่าธรรมเนียมจากผู้ใช้บริการ

๒. สัญญาร่วมทุน (Joint Venture)

การร่วมลงทุน คือ การที่บุคคลหรือนิติบุคคลตั้งแต่สองฝ่ายขึ้นไป โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อดำเนินกิจการธุรกิจอย่างหนึ่งเพื่อหากำไร ลักษณะทั่วไปการรวมตัวเกิดจากทรัพย์สินของคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งไม่เพียงพอในการดำเนินการตามโครงการ ความสัมพันธ์ร่วมกันจะสิ้นสุดลงเมื่อโครงการเสร็จสิ้น

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ชาติชาย นรเศรษฐาภรณ์ (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย:๒๕๔๕ ISBN ๙๗๔-๑๗-๒๗๐๖-๒) ได้ศึกษาความเป็นมาของแนวคิดธรรมาภิบาลในสังคมไทยในมุมมองของภาครัฐ เอกชน และประชาชนต่อกรณีโครงการโรงไฟฟ้าพลังความร้อนถ่านหิน "หินกรูด" โดยประยุกต์แนวคิดธรรมาภิบาลในการอธิบายปรากฏการณ์ความขัดแย้งของกรณีดังกล่าว ทั้งนี้เพื่อพัฒนาแบบจำลองเชิงปฏิบัติการ และข้อเสนอแนะเชิงทฤษฎีสำหรับแนวคิดธรรมาภิบาลในสังคมไทย โดยผู้วิจัยใช้องค์ประกอบธรรมาภิบาล ๘ ประการที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรม ซึ่งประกอบด้วยหลักนิติธรรม ความรับผิดชอบความโปร่งใส การตรวจสอบได้ ความคุ้มค่า การมีส่วนร่วม ความเสมอภาค และฉันทานุมัติมาเป็นกรอบในการวิจัย โดยวิเคราะห์ผ่านบทบาทของภาครัฐ เอกชน และประชาชน ผลของการวิจัยที่ได้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informant) ซึ่งเป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับโครงการโรงไฟฟ้า "หินกรูด" วิเคราะห์ได้ว่า หลักนิติธรรมคือศูนย์กลางของหลักต่างๆ ในการสร้างธรรมาภิบาลในมุมมองของภาครัฐ จะเห็นได้ว่าในโครงการก่อสร้างโรงไฟฟ้าหินกรูดนี้ ประเด็นในการอ้างอิงและชี้แจงของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องจะเน้นในเรื่องของสัญญาที่ผูกพันกับคู่สัญญา และการดำเนินการโครงการที่ชอบธรรมตามกระบวนการของรัฐธรรมนูญเดิม ในส่วนของภาคเอกชน หลักธรรมาภิบาลที่ภาคเอกชนยึดถือและให้ความสำคัญเป็นพิเศษมากกว่าหลักอื่นๆ คือหลักนิติธรรมและหลักความคุ้มค่า ประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ในขณะที่หลักการมีส่วนร่วมคือหัวใจของภาคประชาชนในการที่จะสร้างธรรมาภิบาล ภาคประชาชนเห็นว่าประชาชนควรได้รับโอกาสการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทุกชั้น ตอน ไม่ว่าจะเป็น

เป็นขั้นตอนของการกำหนดนโยบาย การพิจารณาตลอดจนขั้นตอนของดำเนินการโครงการ จากแบบจำลองที่ได้จากการวิเคราะห์ปรากฏการณ์กรณีหินกรูด ในทัศนะของภาคประชาชนแล้วหลักอื่นๆ ที่เป็นองค์ประกอบของการสร้างธรรมาภิบาลเป็นแค่ส่วนประกอบที่อยู่รายรอบหลัก การมีส่วนร่วมเท่านั้น

อุดม คิลกานันท์ (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย:๒๕๔๗ ISBN ๙๗๔-๑๗-๕๕๒๗-๔) ได้ทำการศึกษาถึงผลกระทบของธรรมาภิบาลต่อผล การดำเนินงานของบริษัท และศึกษาว่าสภาพเศรษฐกิจและการมีส่วนร่วมในการบริหารของผู้ถือหุ้นรายใหญ่ ที่สุดจะมีผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างธรรมาภิบาลและผลการดำเนินงานของ บริษัทอย่างไร โดยวัดผลการดำเนินงานจากอัตราส่วนกำไรต่อสินทรัพย์ และ Tobin's Q กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยในช่วงปี พ.ศ.๒๕๔๑-๒๕๔๕ และทำการศึกษาโดยใช้ Two-stage least squares ในการวิเคราะห์ข้อมูล จากผลการศึกษาพบว่าสัดส่วนการถือหุ้นของผู้บริหารไม่มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงาน สัดส่วนการถือหุ้นของผู้ถือหุ้นรายใหญ่มีอิทธิพลในทางบวกต่อผลการดำเนินงาน เฉพาะเมื่อใช้สัดส่วนกำไรต่อสินทรัพย์วัดผลการดำเนินงานเท่านั้น ความแตกต่างระหว่างสิทธิในการควบคุมและสิทธิในกระแสเงินสดของผู้ถือหุ้นราย ใหญ่ที่สุดไม่มีอิทธิพลต่อผลประกอบการของบริษัท แสดงว่าไม่พบหลักฐานการถ่ายเทความ มั่งคั่งของผู้ถือหุ้นรายใหญ่ที่สุด ระหว่างบริษัทในเครือ สัดส่วนกรรมการอิสระไม่มีอิทธิพลต่อผล การดำเนินงาน สัดส่วนหนี้สินมีอิทธิพลทางลบต่อผลการดำเนินงานเมื่อใช้อัตราส่วนกำไรต่อสินทรัพย์วัดผลการดำเนินงาน แต่กลับมีอิทธิพลเป็นบวกเมื่อวัดผลการดำเนินงานโดยใช้ Tobin's Q และสภาพเศรษฐกิจไม่มีอิทธิพลต่อความสัมพันธ์ระหว่างธรรมาภิบาลและผลการดำเนินงาน นอกจากนี้ยังพบว่าเมื่อเราใช้ Tobin's Q วัดผลการดำเนินงานและทำการทดสอบแบบ Two-stage least squares แล้ว บริษัทที่ผู้ถือหุ้นรายใหญ่ที่สุดมีส่วนร่วมในการบริหาร การเพิ่มขึ้นของสัดส่วนการถือหุ้นของผู้บริหารกลับทำให้ผลการดำเนินงานของ บริษัทลดลง การเพิ่มขึ้นของสัดส่วนหนี้สินมีส่วนให้ผลการดำเนินงานลดลงสำหรับบริษัทที่ ผู้ถือหุ้นรายใหญ่ที่สุดมีส่วนร่วมในการบริหารมากกว่าบริษัทที่ผู้ถือหุ้น รายใหญ่ที่สุดไม่มีส่วนร่วมในการบริหาร

สุวรรณ ทองคำ (สถาบันราชภัฏเทพสตรี:๒๕๔๕) ได้ทำการศึกษา ๑) สภาพการ บริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลใน โรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสิงห์บุรี ๒) ความสัมพันธ์ระหว่าง วิทยุชุมชน คุณวุฒิทางการศึกษา ประสพการณ์การบริหาร และขนาดของ โรงเรียนที่ ผู้บริหารโรงเรียนดำรงตำแหน่งอยู่กับสภาพการบริหาร

พรรณี บุญประกอบและคณะ (มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ:๒๕๔๕) ศึกษาเกี่ยวกับ พฤติกรรมการทำงานตามหลักธรรมาภิบาล คือ งานวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการที่ดีใน

มุมมองประชาคม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พบว่าเป้าหมายหลักในการพัฒนามหาวิทยาลัยนั้นก็คือ การผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพ มีความเป็นเลิศและอิสระทางด้านวิชาการ รวมถึงสามารถตอบสนองความต้องการของสังคมได้ โดยที่สภามหาวิทยาลัยนั้นควรจะประกอบไปด้วยบุคคลอย่างน้อย ๓ กลุ่ม คือ ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก ผู้บริหาร และผู้แทนคณาจารย์ และควรมีผู้แทนชุมชนหรือผู้แทนนิสิตร่วมด้วย ซึ่งควรจะเป็นผู้ที่มีความคิดกว้างไกล เป็นผู้มีความรู้ในกิจการของมหาวิทยาลัย มีความเป็นผู้นำทางด้านวิชาการเพื่อที่จะเป็นผู้กำหนดนโยบาย และวางแผนเชิงกลยุทธ์ระยะยาวของมหาวิทยาลัยอีกต่อไป ในแง่ของลักษณะการบริหารจัดการที่ดีของสภามหาวิทยาลัยนั้นควรมีความโปร่งใสในการกำหนดนโยบายและดำเนินงานมีประสิทธิภาพในการทำงาน นอกจากนี้ในส่วนของการติดตามตรวจสอบการทำงานของสภามหาวิทยาลัยนั้น ควรที่จะมีองค์กรซึ่งเป็นตัวแทนของประชาคมของมหาวิทยาลัยเป็นผู้ตรวจสอบส่วนการศึกษาด้านตัวชี้วัดการบริหารจัดการที่ดีในมหาวิทยาลัยนั้น ควรมีลักษณะดังนี้

- โครงสร้างขององค์กรและการบริหารของมหาวิทยาลัยนั้น ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการได้มาซึ่งผู้บริหาร การรับฟังความคิดเห็นจากประชาคมของอธิการบดี ผู้บริหารมีแผนงานตรวจสอบได้ และได้รับการยอมรับจากประชาคม

- ด้านการบริหารบุคคล ควรมีการประชาสัมพันธ์ มีหลักเกณฑ์การคัดเลือก การพิจารณาความดีความชอบ สวัสดิการต่างๆ รวมถึง การร้องทุกข์ การประเมิน การตรวจสอบและการกระจายอำนาจ

- ด้านบริหารการเงิน และทรัพย์สินนั้นควรมีการจัดระบบการทำงานที่ชัดเจนและมีฐานข้อมูลที่สมบูรณ์

ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการบริหารจัดการที่ดีจะต้องครอบคลุมองค์ประกอบด้านความเป็นธรรม ความโปร่งใส การมีส่วนร่วม ความมีอิสระ ประสิทธิภาพ และความคล่องตัวด้วย

พรินทร์ เฟ็งสุวรรณ(มหาวิทยาลัยมหิดล:๒๕๔๗ ISBN ๙๗๔-๐๔-๕๘๘๑-๕)ได้ทำการศึกษาระดับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล ๓ องค์ประกอบ เพื่อศึกษาระดับประสิทธิภาพการบริหารงานของเทศบาลและเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ ระหว่างปัจจัยการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล ๓ องค์ประกอบกับประสิทธิภาพการบริหารงานของเทศบาล กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาในครั้งนี้เป็นประชาชนที่อยู่ในเขตเทศบาลในจังหวัด สงขลา จำนวน ๔๐๐ คน การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ร้อยละค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและสถิติเชิงวิเคราะห์ ได้แก่ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation Coefficient) ผลการวิจัยมีข้อค้นพบดังนี้ ๑. ระดับการบริหารงานของเทศบาลตามหลักธรรมาภิบาล ๓ องค์ประกอบ คือ การบริหารแบบมีส่วนร่วม การบริการแบบโปร่งใส และการบริหารแบบมีความ

รับผิดชอบอยู่ในระดับปานกลาง ๒. ประสิทธิภาพการบริหารงานของเทศบาลอยู่ในระดับปานกลาง พิจารณาจากความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการของเทศบาลทางด้านโครงสร้างพื้นฐาน ได้แก่ ถนน ประปา ขยะมูลฝอยและตลาด ๓. ปัจจัยการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล ๓ องค์ประกอบ คือ การบริหารแบบมีส่วนร่วมบริหารแบบโปร่งใส และการบริหารแบบมีความรับผิดชอบต่อสังคมสัมพันธ์เชิงบวกกับประสิทธิภาพการบริหารงานของเทศบาล ข้อเสนอแนะการวิจัย คือ

(๑) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย คือ การนำระบบประกันคุณภาพการบริหารงาน ที่ประกอบด้วยด้านภาวะผู้นำ การบริหารจัดการความรู้ การวางแผนพัฒนาบุคลากรและหลักธรรมาภิบาลมาใช้บริหารงาน การจัดทำคู่มือการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล การแสดงบัญชีทรัพย์สินของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ประชาชน ติดตามตรวจสอบและการจัดตั้งสถาบันพัฒนาและรับรองคุณภาพการบริหารงานของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

(๒) ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ คือ การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม การแจ้งข้อมูลให้ประชาชนรับทราบและสร้างระบบในการร้องเรียนหรือร้องทุกข์ สำหรับประชาชนพร้อมทั้งกำหนดผู้รับผิดชอบและรายงานความคืบหน้าของการแก้ไข ปัญหาดังกล่าวให้ประชาชนรับทราบ